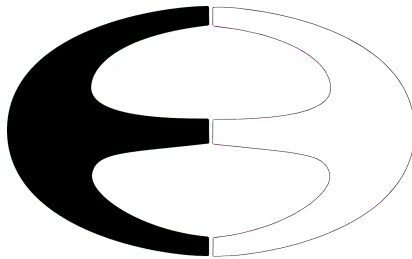

O MEDNARODNEM JEZIKU SKOZI STOLETJA

Uredil
Janez Zadavec

Prispevek za Konferenco o prihodnosti Evrope

Esperantsko društvo Maribor
Maribor
2021

CIP – kataložni zapis o publikaciji
Univerzitetna knjižnica Maribor

81(082)
811.922(082)

O mednarodnem jeziku skozi stoletja [Elektronski vir] : prispevek za
Konferenco o prihodnosti Evrope / uredil Janez Zadavec. - E-knjiga.
- Maribor : Esperantsko društvo, 2021

Način dostopa (URL): O mednarodnem jeziku skozi stoletja

ISBN 978-961-95456-0-7

1. Zadavec, Janez, 1944-

COBISS.SI-ID 70977027

Kazalo

Uvodne besede	1
Vinko Ošlak: Bog v jeziku	5
Prvi zapisi, izjave, mnenja	13
1. Aleksarh Makedonski, (397–317); grški vojskovodja in slovníčar	13
2. Sveta Hildegarda, (1098–1179); redovnica v samostanu Rupertberg pri Bingenu	13
3. Alighieri Dante, (1265–1321); italijanski pesnik	14
4. Thomas Mor; (1480–1535), angleški pisatelj	14
5. Teofilo Hieronimo Folengo, (1491–1544); italijanski pesnik, menih	14
6. Juan Luis Vives, (1492–1540); špansko-flamski renesančni humanist, filozof in pedagog	15
7. Jan Amos Komensky, (Comenius) (1592–1670); češki filozof, znanstvenik, pedagog	15
8. Isaac Newton, (1642–1727); angleški matematik, fizik	15
9. Gottfried Wilhelm Leibnitz, (1646–1716); nemški filozof, matematik	16

10. Jean Delormel, francoski pravnik in filolog	16
11. Ruska imperialna akademija	17
12. Danska kraljeva akademija	17
13. Ernest Naville,(1816–1909); profesor, doktor, švicarski filozof in član Francoske akademije moralnih in političnih znanosti	17
14. Resolucija 2. Kongresa I. internacionale, pod predstvom K. Marxa in F. Engelsa	18
15. René Descartes, (1596–1650); francoski fizik, matematik	18
16. Herbert Spencer, (1820–1903); angleški filozof, sociolog, privrženec razvojne teorije	19
17. Friedrich Nietzsche, (1844–1900); nemški filozof	19
18. Rudolf Eucken, (1846–1926); profesor, doktor, nemški filozof, pisatelj, Nobelov nagrajenec	19
19. Mohandas Karamčad Gandhi, (1869–1948); imenovan “Mahatma”, indijski filozof, borec za neodvisnost Indije	20
20. Sri Aurobinda, (1872–1950); indijski filozof	20
21. Vinoba Bhave,(1895–1982); indijski filozof, družbeni reformist	20
22. Tadeusz Kotarbinsky, (1886 –1981); poljski filozof, logik in etik	21
23. Jean Paul Sartre, (1905–1980); francoski filozof, pisatelj, Nobelov nagrajenec	21
24. Lev Tolstoj, (1828–1910); ruski pisatelj, filozof	21
25. Maksim Gorkij, (1868–1936, pravo ime Aleksej Peškov); ruski pisatelj	22
26. Aleksandr Solženicin, (1919–2008); ruski pisatelj, Nobelov nagrajenec	23

27. Jakub Kolas, (1882–1956), pravo ime Konstantin Mickevič; beloruski pesnik, pisatelj	23
28. Oleska Slisarenko, (1901–1937); ukrajinska pisateljica	23
29. Joachim Du Bellay, (1522–1560); francoski pesnik	24
30. Francois Coppe, (1842–1908); francoski pesnik, član Francoske Akademije	24
31. Romain Rolland, (1866–1944); francoski pisatelj, Nobe- lov nagrajenec	24
32. Henri Barbusse, (1873–1935); francoski pisatelj	25
33. Maurice Genevoix, (1890–1980); francoski pisatelj, član in stalni sekretar Francoske akademije	26
34. Richard Dehmel, (1863–1920); nemški pisatelj in pesnik	27
35. Ludwig Renn, (1889–1979); pravo ime Arnold Vieth von Golssenau, nemški pisatelj, predsednik IAREV	27
36. James Joyce, (1882–1941); irski romanopisec in pesnik	28
37. Upton Sinclair, (1878–1968); ameriški pisatelj	28
38. Helen Keller, (1880–1968); ameriška slepa in gluhonema pisateljica, družbena aktivistka	28
39. Janina Porazinska, (1888–1971); poljska otroška pisate- ljica	29
40. Julian Tuwim, (1894–1953); poljski pesnik in literat	29
41. Stanislaw Jerzy Lec, (1909–1967); poljski pesnik in satirik	29
42. Jan Dobraczynski, (1910–1994); poljski pisatelj	30
43. Stanislaw Zielinski, (1917–1995); poljski pisatelj	30
44. Andre Ady, (1877–1919); madžarski pesnik	31
45. Mihaly Babits, (1883–1941); madžarski pesnik, pisatelj in prevajalec	31

46. Frigyes Karinthy, (1887–1938); madžarski pesnik in novelist	32
47. Bela Zsolt, (1895–1949); madžarski pisatelj	32
48. Jozsef Nadass, (1897–1975); madžarski pisatelj	32
49. Ivan Boldiszar, (1912–1988); madžarski pisatelj in publicist	33
50. Tudor Arhgezi, (1880–1967); romunski pisatelj, pesnik, akademik	33
51. Halldor Kiljan Laxness, (1902–1998); islandski pisatelj, Nobelov nagrajenec	34
52. Johannes Barbarus, (1890–1946, pravo ime J. Vares); estonski pesnik	34
53. Janis Rainis, (1865–1929, pravo ime Plieksan); litvanski pisatelj in pesnik	34
54. Umberto Ecco, (1932–2016); pisatelj	35
55. Papež Janez XXIII, (1881–1963); papež od leta 1958 do 1963	35
56. Josip Broz Tito, (1892–1980); predsednik SFR Jugoslavije in voditelj neuvrščenih	35
57. Veljko Milatović, (1921–2004); predsednik ZK SZDL Jugoslavije	36
58. Milan Kučan, (1941–); prvi predsednik Republike Slovenije	36
59. Marko Pavliha, (1962–); poslanec v parlamentu RS	37
60. Ljudmila Novak, (1959–); poslanka v parlamentu EU	38

Alenka Divjak: Esperanto med materinščino in tujimi jeziki; nekaj vidikov jezikovne identitete	39
---	-----------

Nekaj o večjezičnosti ter identiteti	39
--	----

Jezikovna politika EU in esperanto	42
Esperanto kot izbira za Evropo?	44
Esperanto in Slovenci	47

Uvodne besede

Spoštovana bralka, spoštovani bralec!

Vabimo Te k branju ene najstarejših zgodb v zgodovini človeštva. To je zgodba o iskanju skupnega jezika, ki se je menda pričela pred tisočletji in zato v uvodu namerno navajamo najstarejši znani vir. V eni najstarejših knjig, to je v Bibliji, piše:

“Vsa zemlja je imela en sam jezik in isto govorico”(1 Mz 11, 1).

A že tedanji človek je postal prevzeten in kakor pravi Biblija:

“To so rodovi Noetovih sinov po njihovih rodbinah in narodih. In iz njih so se po potopu razdelili narodi po zemlji”(1 Mz 10, 32).

Potem pa pripoved o jezikovni zmešnjavi v Babilonu nadaljuje:

“Vsa zemlja je imela en sam jezik in isto govorico. Ko so se ljudje odpravili od vzhoda, so našli ravnino v šinárski deželi in se tam naselili. Rekli so drug drugemu: Dajmo, delajmo opeko in jo žgimo v ognju! Opeko so uporabljali namesto kamna in zemeljsko smolo namesto malte. Rekli so: Dajmo, sezidajmo si mesto in stolp, katerega vrh naj sega do neba, in naredimo si ime, da se ne bomo razkropili po vsej zemlji! GOSPOD je stopil dol, da bi si ogledal mesto in stolp, ki so ga postavili človeški otroci. In GOSPOD je rekel: Glej, eno ljudstvo so in vsi imajo en jezik, in to je šele začetek njihovega dela. Zdaj jih ne bo nič več zadržalo; kar koli bodo hoteli, bodo naredili. Dajmo, stopimo dol in tam zmešajmo njihov jezik, da ne bodo več razumeli govorice drug drugega! In GOSPOD jih je razkropil od tam po

vsej zemlji in nehali so zidati mesto. Zato se je imenovalo Babél, ker je tam GOSPOD zmešal jezik vse zemlje in od tam jih je GOSPOD razkropil po vsej zemlji” (1 Mz 10, 32–11, 9)

Pa vendar je jezik eno najlepših daril človeku in človeštvu in ena najpomembnejših lastnosti človeka in človeštva. Različnost kultur in jezikov pa je ena najbolj globokih določitev identitete posameznika in naroda ter dragocenih zakladov človeštva. Istočasno pa je ta različnost resnično ena največjih ovir za sporazumevanje in razumevanje, sodelovanje ter povezovanje za skupni napredek. Prav to pa vso zgodovino izkoriščajo veliki in močnejši narodi za širjenje svojega imperializma, kolonializma in za diskriminiranje manjših narodov.

Zato je danes, ob vsem napredku tehnike, še bolj kot včeraj, pomembno iskanje skupnega (drugega) jezika za enakopravno sporazumevanje in razvoj človeške družbe.

Na to iskanje skupnega jezika poskušamo v tej knjižici odgovoriti v treh poglavjih. V prvem poglavju “Bog v jeziku” Vinko Ošlak na zanimiv način piše o načelih ter pomenu jezika. V drugem poglavju predstavljamo kronološko po skupinah, največ je pisateljev, okoli šestdeset, ponekod presenetljivih zapisov, izjav, mnenj in predlogov o možnem skupnem jeziku. V tretjem poglavju pa Alenka Divjak v znanstvenem članku “Esperanto med materinščino in tujimi jeziki; nekaj vidikov jezikovne identitete” predstavlja namen in izjemen pomen (možnega skupnega jezika) esperanta za razvoj družbe in še posebej mladega človeka.

In naša zgodba se nadaljuje z zapisom iz Biblije:

“Tako je tudi z vami: ne bodo mogli spoznati pomena vašega govora, če z darom jezika govorite nerazumljive besede. V zrak boste govorili. Kdo ve, koliko vrst glasov je na svetu in nič ni brez glasu. Če torej ne vem, kaj glas pomeni, bom za tistega, ki govori, tujec, in tisti, ki govori, bo zame tujec” (1 Korinčanom, 14, 9–11)

Za zaključek dajmo še besedo besedi. Beseda je menda bila prazачetek vsega življenja v nas in okrog nas. Vsi se po rojstvu neizmerno veselimo prve besede, mnogi pa ob koncu življenja prikljejo tudi zadnjo

besedo. Zato moramo vsako besedo, pa naj bo v materinščini ali v morebitnem skupnem jeziku, spoštovati kot dragocenost in jo uporabiti z dobrim namenom. Vsaka izgovorjena beseda, še posebej pa zapisana, nas določa kot človeka tako danes kot jutri. Ali kot pravi zapis:

“Po svojih besedah boš namreč opravičen in po svojih besedah boš obsojen”(Mt 12, 37)

Urednik

Vinko Ošlak: Bog v jeziku

Šolsko in publicistično jezikoslovje navadno deli jezike na **naravne** (torej take, ki so se zgodovinsko razvijali in njihovega začetka ne poznamo); **umetne** (take, ki jih je za pisalno mizo sestavil posameznik ali skupina ljudi v razmeroma kratkem času); **predknjižne** (to bi bili v glavnem jeziki izoliranih plemen, ki še niso knjižno standardizirani); **knjižne** (sem sodijo vsi standardizirani, slovnično opisani in pismensko rabljeni govori, ki jih danes štejemo za “jezike” in so izraz in last posameznih narodov ali tudi nekaj narodov hkrati, kakor je to primer nekdanje srbohrvaščine ali današnje nemščine, predvsem pa angleščine; **svetovne** (kakor so to uradni jeziki Združenih narodov, šest po številu, predvsem pa najmočnejši med njimi, danes angleščina, ki je tudi glavni delovni jezik tako v OZN, kakor tudi v EU; **manjšinske** (kakor slovenščina na avstrijskem Koroškem in Štajerskem, na Tržaškem, Goriškem in Videmskem v Italiji, v Porabju na Madžarskem in v nekaterih krajih hrvaške Istre in ob meji s Slovenijo; **znakovne** (jeziki, plansko oblikovani z gibi rok in mimiko obraza za gluhoneme osebe); **mednarodne** (bodisi zgodovinsko razvite, ki pa niso več last nobenega naroda ali države, kakor novozavezna grščina v prvih treh stoletjih po Kr. in v srednjem in novem veku latinščina ali pa kakor plansko sestavljeni jeziki za mednarodno rabo, kakor predvsem esperanto); **pidgin**, **kreolščina** in **lingua franca** (v zgodovini spontano nastali govori ob trku zavojevalca in njegove

žrtve ali v potrebi sporazumevanja, kakor na morju in v pristaniščih); **sveti jeziki** – lingua sacra (kakor: hebrejščina, grščina, latinščina; v islamu arabščina, v hinduizmu in budhizmu sanskrit...); **vulgarni jeziki** – lingua vulgaris, lingua barbara, kakor so do novega veka bili za pogled cerkve in univerz vsi narodni jeziki).

To je razdelitev jezikov glede na njihov izvor, pripadnost ali last, in njihov namen. Jezike je mogoče razdeliti še po drugih kriterijih, kakor po sorodnosti na **indoevropske**, **semitske**, **turko–altajske**, **ugro–finske** itd. – ali pa glede na strukturo na **fleksijske** (kakor so to vsi indoevropski in semitski jeziki), **aglutinske** (kakor so to turko–altajski in ugro–finski jeziki) in **izolativne** (kakor je to recimo kitajščina). Mednarodni jezik esperanto (Zamenhof, Varšava 1887) združuje vse tri strukturne principe in oblike, čeprav ga je mogoče opredeliti kot pretežno aglutinskega, kar mu daje izredno izrazno moč in natančno niansiranost. Tu so še “jeziki”, ki si jih izmišljajo otroci, pa zasilni “jeziki” zapornikov in taboriščnih jetnikov, skrivni jeziki razbojniških in kriminalnih združb, izmišljeni jeziki v literarnih delih (kakor v romanih angleškega pisatelja J. R. R. Tolkiena, irskega pisatelja J. Joyca ali v romanu G. Orwella “1984”) ali v filmih (kakor serija Star Trek, film Star Wars, Perry Rhodan itd.).

Obstaja tudi delitev na “**mrtve**” in “**žive**” jezike, kjer za “mrtve” veljajo stari jeziki, kakor stara grščina, latinščina, starocerkvena slovanščina, stara perzijsščina ipd., pri čemer jo je hebrejščina, ki je vse do konca 19. stoletja veljala za še posebej “mrtvo”, jezikoslovnim predalčkarjem zagodla, ko je po zaslugi enega samega človeka, Juda iz Litve, Ben Jehudija¹, ki se je preselil v Jeruzalem in oživil, slovnično poenostavil in besedno “umetno” obogatil svetopisemsko hebrejščino,

¹**Eliezer Ben Jehuda**; rojen kot Eliezer Yitzhak Perlman, rojen leta 1858, umrl v letu 1922). Hebrejski leksikograf, časopisni urednik in izdajatelj. Prizadeval si je za oživitev hebrejskega jezika. Rojen v kraju Lužka v Belorusiji, tedaj guberniji Vilna v ruskem carstvu (zdaj Vitebska Oblast, Belarus). Obiskoval judovsko osnovno šolo (čeder), kjer se je učil hebrejščine in knjig judovske Bibije (Tanaka) in Talmuda že od svojega tretjega leta starosti, kakor je bilo to običajno med Judi v vzhodnem delu Evrope. Mati in stric sta ga z dvanaajstimi poslala v šolo ješiva, da bi postal rabin. Pozneje se je naučil francoščine, nemščine in

ki so jo že od časa pred Kristusom uporabljali samo še kot liturgični jezik, podobno kakor katoličani do II. Vatikanskega koncila v letih 1963–65 latinščino, ob začetnem nasprotovanju skoraj vseh negovih rojakov, znova postala vsakdanji jezik Judov v Izraelu in je danes uradni jezik Izraela (kakor je to tudi arabščina).

Pomembno vprašanje pa je, ali vse te opredelitve in razdelitve ustrezajo dejanskemu stanju stvari.

Ali torej res obstajajo “naravni” in “umetni” jeziki, pri katerih vlada prepričanje, da to v resnici niso “pravi jeziki” in da ne morejo izraziti tega, kar zmorejo “naravni”, torej narodni ali plemenski?

Če bi “naravni” jeziki v resnici obstajali, bi nam bilo prihranjeno ne prav lahko učenje lastnega in nato še kakšnega tujega jezika. Živalim je naravni jezik dan, zato se živali iste vrste med sabo razumejo ne glede na to, iz katerega dela sveta prihajajo, jezika pa se jim ni treba šele učiti, kakor je to pri ljudeh. To pa ne pomeni, da tudi v človeškem jeziku ne bi bilo naravne komponente. Ta je dana najprej na fiziološki ravni v smislu govornih organov (pljuča, glasilke, ustna votlina in nazadnje vse telo kot “glasbena skrinja” in v smislu nezavednih, torej naravnih teženj v jeziku, kakor recimo asimilacija, vokalna redukcija,

ruščine in so ga poslali na študij v Dünaburg. Ob prebiranju hebrejskega časopisa HaShahar, se je seznanil z gibanjem cionistov (tistih, ki so se hoteli vrniti v Sion (današnji Izrael) in tako se je odločil za obnovitev hebrejščine v deželi svojih prednikov, Izraelu. Po diplomi leta 1877 se je odpravil v Pariz, kjer je naletel na Juda, ki je vendar govoril staro hebrejščino, kar ga je prepričalo o možnosti oživitve tega jezika. V letu 1881 se je Ben-Yehuda preselil v Palestino, tedaj pod Otomanskim sultanatom, in se naselil v Jeruzalemu. Zaposlil se je kot učitelj na Alliance Israélite Universelle School. Prepričan v potrebo, da se konča bivanje Judov v diaspori je sklenil sestaviti nov hebrejski jezik, ki naj bi zamenjal jidiš, ladino in druga judovska narečja v Evropi. Zanj sta ponovna poselitve Palestine z Judi in prenova stare hebrejščine bila ista celota. Sam je zapisal: “Hebrejščina lahko zaživi samo, če obudimo narod in ga vrnemo v staro domovino.” Da bi bil tej nalogi kos, je vztrajal pri izhodišču, da je treba vnesti v jezik besede iz semitskih korenin (aramejščine, arabščine) v skladu s hebrejsko slovnico. Ben-Yehuda je svojega sina dosledno vzgajal v prenovljeni hebrejščini in svoji ženi ni dovolil, da bi z njim govorila v ruščini, tako je Ben Zion postal prvi Jud, ki mu je materinščina postala hebrejščina. (Povzeto iz Vikipedije)

težnja po poenostavljanju, a na drugi strani tudi težnja po zapletanju itd. In ta naravna komponenta je enako prisotna v zgodovinsko razvitih, torej narodnih, kakor tudi v planiranem jeziku, ki je nastal po premisleku in zavestni izbiri gradiva v glavi enega sestavljalca ali pa manjšega kroga takih oseb.

Ali res obstajajo “umetni” jeziki, kakor je v leksikonih največkrat, seveda povsem napačno, opredeljen predvsem esperanto kot edini takih jezikov, ki je v jezikovnem, literarnem in občestvenem smislu edini uspel, saj skupnost, ki ta jezik govori, v njem piše, vanj in iz njega prevaja tudi najbolj zahtevna besedila svetovne literature, vključno s Svetim pismom, obstaja že več ko 130 let? Je torej esperanto res “umeten” jezik, kakor piše v leksikonih in v premalo premišljenih novinarskih predstavitev? To ni težko ugotoviti, le to, kar leksikografi in novinarji slepo prepisujejo iz roda v rod, je treba soočiti z dejstvi. Če bi bili tako karakterizirani jeziki res “umetni”, potem bi v njih ne mogli najti ničesar, kar sicer poznamo v jezikih, ki jih neutemeljeno reducirajo na “naravne”, ko je naravna v njih vendar le ena komponenta, in še ta najmanj pomembna. V esperantu niti ena beseda ni “umetno” izmišljena, prav vse prihajajo v osnovi iz latinskega besedišča, presejanega skozi prisotnost teh korenov v petih jezikih, ki so v Zamenhofovem času veljali za kulturno najbolj razvite: francoščini, angleščini, nemščini, poljščini in ruščini. V vsem besedišču tako ni prav nič umetnega, je samo majhna modifikacija z ozirom na esperantsko slovnico, kar pa se dogaja tudi med vsemi jeziki znotraj iste jezikovne družine, kakor je to primer tudi pri romanskih jezikih. Je morda kar koli “umetnega” v esperantski slovnici? Kakor dokazuje slovenski latinist profesor Franjo Modrijan v svoji knjižici *Elementoj latinaj en Esperanto*, izdani leta 1930 v Ljubljani, najdemo v esperantu slovnične oblike, ki jih sicer poznamo v stari grščini in latinščini. Esperantska glagolska tabela je predvsem podobna grški. Sintaksa v esperantu pa sloni na sintaksi slovanskih jezikov, predvsem na ruski in poljski. V esperantu je torej natanko toliko “umetnega”, kolikor je “umetnega” tudi v slovenskem knjižnem jeziku in kolikor je “umetnega”, torej zavestno urejenega, v vsakem knjižnem jeziku na svetu.

V teh leksikonskih opredelitvah pa povsod, celo če gre za krščansko verujoče avtorje, manjka bistvena komponenta vsakega jezika, namreč **nadnaravna**! Prav o tej komponenti, brez katere človeškega jezika ne bi imeli, bo govor v tej biblijski uri. Tudi ta komponenta je prisotna v vsakem človeškem jeziku, kakor koli so že ti opredeljeni in razdeljeni. Sleherni človeški jezik je torej trokomponenten – tudi tu velja, da je Bogu ljubo število tri: *Numero Deus impari gaudet* (Vergilij, ekloga VIII): v njem je najprej komponenta nadnaravnega, nato naravnega in nazadnje tudi umetnega, torej od človeka izbranega in oblikovanega.

Takoj sledi vprašanje, kaj pa torej je v jeziku **nadnaravno**, še posebej, ko se o tem v šoli vendar nismo učili, in tudi tisti, ki so kakršno koli jezikoslovno vedo študirali, tam tega niso slišali ali brali?

Mogoče nam pomaga, če povemo, da je **nadnaravno** prisotno v vseh jezikih: tako tistih, ki se jih ni treba učiti, kakor so to živalski, in teh, ki se jih moramo učiti, in to vse do smrti, tudi če jih sicer že davno govorimo in pišemo, kakor so to vsi človeški jeziki. To je namreč tisto, česar ni mogoče najti niti v naravi sami niti v človeški pameti in domišljiji. Da so živali morale dobiti jezik, ki ga ne morejo niti spreminjati niti se ga ne zavedajo, ampak ga preprosto uporabljajo, kakor uporabljajo svoje čutne organe, od tega, ki jih je ustvaril, torej položeno v genetski zapis vsake celice, s tem se bo strinjal vsak, tudi če ne veruje v Božje avtorstvo Biblije, a ki vendar tudi ne verjame v ustvarjalnost kaosa, ampak vidi v vsem stvarstvu red, torej kozmos, s tem pa mora priznavati tudi Stvarnika, saj ve, da stvari same po sebi težijo k neredu, h kaosu, torej mora obstajati najvišje bitje, ki v veselje, izročeno “toplotni smrti”, torej entropiji, torej naraščajočemu neredu, vendar vnaša otoke reda, tako tudi osnovo vsakega jezika. Dovolj očitno je, da si čebela svojega tako zanimivega, v plesnih figurah in ritmu podanega jezika, ni mogla izmisliti sama – v kemiji, torej v zgolj naravi njenega organizma pa o kakšnem jeziku tudi ni sledu, torej je to mogla dobiti samo z aktom stvarjenja, torej iz Stvarnikovih tok, torej iz nadnarave. Malo težje je to dopovedati po evolucionizmu zavedenim, ki vse, kar v resnici prihaja

iz nadnarave, pripisujejo naravi sami in tako tudi človeku; ki skratka naravo enačijo z Bogom, kakor se glasi famozna nespamet sicer izredno bistrournega judovskega filozofa iz Holandije Baruha Spinoze²: *Deus sive natura* – Bog ali narava; oboje je zanj namreč isto. To se v priročnikih filozofije imenuje *panteizem* – vse je bog, v resnici pa je to seveda le ena od variant *pandemonizma* – vse je padli angel, tudi če Spinoza temu reče “singularna substanca”! Namreč vse, kar se dela ali kar človek dela za boga, ker ne pozna ali pa ne prizna, čeprav ga pozna, resničnega Boga, razodetega v Pismu.

Nadnaravna komponenta prihaja iz rok istega Stvarnika, ki je ustvaril nebo in zemljo, vse vrste življenja in bitje v svoji podobnosti, človeka. In človeka je obdaril z umom in čutenjem, pa tudi s sredstvom, kako to, kar je spoznano v umu in to, kar je začuteno v čutenju, sporočiti drugemu ali sprejeti od drugega, namreč jezik. Čudež, ki se more zgoditi samo do neke starostne meje, antropologi pravijo, da nekako do sedmega leta starosti, da lahko kombinacija glasov ali pa, če gre za znakovni jezik, kombinacija gibov roke in obrazne mimike, pomeni kaj konkretnega ali tudi abstraktnega, kar s temi znaki samimi nima nobene neposredne zveze, razen kadar gre za *onomatopejo*, torej besedo, ki zvokovno posnema kako stvar ali pojav v naravi, kar pa ni bistveni pojav v jeziku, lahko pride samo z višje duhovne ravni, kakor pa jo zmore človek sam, kar dokazuje prav časovna omejitev tega čudeža, ki je osnova človeškega jezika.

Tudi ko gre za jezik, ki ga publicistika in celo sociološka veda površno imenujejo **svetovni**, je treba bolj natančno pogledati, ali kaj takega,

²**Baruch de Spinoza**, portugalsko *Bento de Espinosa*, latinizirano *Benedictus de Spinoza*; rojen v letu 1632 v Amsterdamu; umrl leta 1677 v Den Haagu); nizozemski filozof z judovskim duhovnim ozadjem. Sin sefardskih judovskih priseljencev iz Portugalske, njegova materinščina je bila portugalsčina, svoja dela pa je pisal v tedanjem mednarodnem jeziku latinščini. Filozofsko ga uvrščajo v šolo racionalizma, judovskim rojakom pa je veljal za odpadlega Juda, namreč versko, in ga je judovska občina tudi izobčila. Preživiljal se je z brušenjem leč. Slovenci ga poznamo predvsem po (prevedenem) delu *Etika*, versko pa sodi med začetnike kritike Biblije in religije nasploh, čeprav sam ni bil ateist, njegova vera pa je bila panteistična.

kakor svetovni jezik sploh obstaja, ali kaj takega sploh načelno more obstajati. Da je edini jezik, ki je v človeški zgodovini bil res svetovni jezik, namreč tisti, o katerem govori vrstica iz zgodbe o babilonskem stolpu:

“Vsa zemlja je imela en sam jezik in isto govorico” (1 Mz 11, 1).

Prvi zapisi, izjave, mnenja

1. Aleksarh Makedonski, (397–317); grški vojskovodja in slovničar

grški slovničar, sin Antipatrosova, general Aleksandra Makedonskega – brat makedonskega vojaškega vodje Kasandra (355–297), je na ozemlju, ki ga je dobil ustanovil mesto “Uranopolis” (Nebeško mesto). Prebivalci se niso imenovali “meščani Nebeškega mesta” pač pa “otroci z neba”. Aleksarh je za svoje mesto, ki naj bi bilo del neba na zemlji, izmislil poseben jezik katerega končnice so bile podobne grščini, toda korenski deli besed in sestavljene besede so ostale skrivnost. Grški pisatelj Atenahos je dejal, da orakelski bog Apolon tudi sam ne bi mogel uganiti njihovega pomena.

(Aristotes s Samosa), dr. Ebbe Vilborg, Norda Prismo 1958, št. 4., str. 218–219

2. Sveta Hildegarda, (1098–1179); redovnica v samostanu Rupertberg pri Bingenu

avtorica vrste naravoslovnih del, je pripravila celoten sistem univerzalnega pisnega in govornega jezika, ki po svoji strukturi spominja

na pozne projekte 19. stoletja. Celotno delo je bilo opravljeno v času križarskih vojn in bi naj služilo kot velikonočni čudež za versko navduševanje takratnega neizobraženstva.

E. Drezen "Zgodovina svetovnega jezika", Leipzig, Ekrelo, 1931, str. 27

3. Alighieri Dante, (1265–1321); italijanski pesnik

Obstaja jezik, ki ni nikogaršnja last, ki ga je slišati v vseh mestih in pokrajinah, toda ne pripada določenemu mestu ali pokrajini. To je novo sonce, ki bo zasvetilo tam, kjer je bila doslej tema. . . In vendar ga nekateri kritizirajo, ker ga ne poznajo dovolj, ker dvomijo, da bo primeren za literaturi, ker so samozaverovani zaradi poznavanja nekaj tujih jezikov.

"Convivio", prva knjiga, 11 in 15 poglavje.

4. Thomas Mor, (1480–1535); angleški pisatelj

avtor prvega utopičnega romana "Utopia", humanist in mislec, je v svojem delu oblikoval osnove bodočega univerzalnega jezika.

5. Teofilo Hieronimo Folengo, (1491–1544); italijanski pesnik, menih

italijanski pesnik, menih, je poenostavil sholastično latinščino, jo dopolnil z vsakodnevnimi besedami, prostaškimi in preprostimi izrazi.

E. Drezen "Zgodovina svetovnega jezika", Leipzig, Ekrelo 1931, str. 27

6. Juan Luis Vives, (1492–1540); špansko-flamski renesančni humanist, filozof in pedagog:

“Bila bi sreča, če bi obstajal jezik, ki bi ga lahko uporabljali vsi ljudje. . . Izginila bo latinščina in takrat bo prišla velika zmešnjava v vseh znanosti, prišla bo velika odtujitev med človeškimi rasami.”

“De tradendis Disciplinis”, knjiga 3, 1532

7. Jan Amos Komensky, (Comenius) (1592–1670); češki filozof, znanstvenik, pedagog

“... menimo, da je en skupni jezik za svet potreben, in če drugega ni, je bolj primerno v ta namen latinščina kot pa katerokoli drugi jezik. Ker pa se naše misli mnogo višje usmerjene, ne moremo, da ne bi svetovali raje popolnoma nov jezik.”

Via Lucis, latinski tekst, str. 258, Praga, Državna pedagog. Založba 1961

“Ostane nam torej... nobeno boljše zdravilo, kot da se pojavi nov jezik, na vsem že znanem: 1. Lažji, ki se ga bo brez izgube časa in izgube vsebine mogoče naučiti; 2. Prijeten, ki se bo učil z užitkom; 3. Popoln; da bo pomagal razumeti jedro vsebine.”

Via Lucis, latinski tekst, str. 260, Praga, Državna pedagog. Založba 1961

8. Isaac Newton, (1642–1727); angleški matematik, fizik

Trudil se je sestaviti univerzalni jezik.

V prvem delu njegovih zapiskov (40 strani) je predstavljen osnutek, in v drugem delu (15 strani) shema, ki je bila najbrž pozneje narejena

bolj obširno in natančno, mogoče pod vplivom del Dalgarna “Ars Signorum”

Modern Language Review, vol. 52, jan. 1957, sš.1, str. 1–18.

9. Gottfried Wilhelm Leibnitz, (1646–1716); nemški filozof, matematik

Znamenja, ki izražajo vse naše ideje, se bodo oblikovala za novi jezik, ki se ga bo dalo pisati in govoriti; težko ga bo ustvariti, toda lahko se ga bo dalo naučiti. Čudovito bo služil sporazumevanju med mnogimi ljudstvi. V univerzalnem jeziku bodo napisane pesmi in himne, ki se bodo pele.

Ta univerzalni jezik bo najmočnejše sredstvo razuma. Upam si reči, da bo vrhunski dosežek človeškega duha. In ko bo ta načrt uresničen, bo samo od ljudi odvisno če bodo srečni, saj bodo že imeli jezik, ki bo vsaj toliko pomagal navdušiti razum, kot teleskop pomaga očem.

Prepričan sem, da nobena iznajdba ni tako pomembna kot univerzalni jezik in nič ne bo tako proslavilo imena iznajditelja kot ta iznajdba.

“Opera omnia”; Ženeva, 1768, vol. VI, str. 267

Če bi na svetu obstajal en skupni jezik, bi človeštvo pridobilo tretjino življenja, namreč tega, ki je sedaj namenjen učenju jezikov.

Moto k “Historie de la langue universale”, Pariz, založba Librairie Hachett in Cie.

10. Jean Delormel, francoski pravnik in filolog

je leta 1795 v Narodni skupščini predstavil načrt univerzalnega jezika. Nameraval je “združiti ljudi in ljudstva z občutljivimi bratskimi vezmi”, ki bi jih naj ustvaril skupni, logičen in urejen jezik, saj narodni jeziki “predstavljajo vse polno izjem, ki jih delajo težke in

zahtevajo stalno učenje”. Delormel s temi besedami ni imel v mislih jezika, ki bi odpravil ali zamenjal druge jezike.

Projet d'une langue universelle présenté a la convention nationale, Paris: 1795, 50 pp.

11. Ruska imperialna akademija

je ob koncu 18. stoletja ustanovila posebno komisijo za svetovni jezik. Akademik Wolke je objavil načrt paziografskega jezika.

PE Stojan, «Bibliografija mednarodnega jezika», Ženeva, UEA 1929, str. 194

12. Danska kraljeva akademija

Ker ideja o enostavnem in značilnem jeziku, ki jo je predstavil Leibnitz, ni bila dovolj razvita, niti od drugih uresničena, naj bo zahtevan jasen in točen opis takšnega jezika. In predstavljen naj bo način po katerem bi tako željen jezik bil razširjen, zahtevane naj bodo raziskave o že preizkušenih metodah v nekaj znanostih npr. v matematiki in kemiji, predvsem novejši, ker bi te metode lahko koristile filozofskim in znanstvenim vejam ter bile uporabljene na pravilen način.

Sporočilo Kraljeve akademije, Filozofska sekcija, Kopenhagen 1809

13. Ernest Naville, (1816–1909); profesor, doktor, švicarski filozof in član Francoske akademije moralnih in političnih znanosti

Ko je povedal, da se zaradi starosti ne more več učiti jezikov, je nadaljeval... vsem, ki to lahko storijo bi rekel: informirajte se o smislu in napredku Esperanta, in če pridete do enakih zaključkov

kot sem jaz, se ga učite in povabite tudi druge k temu, tako boste sodelovali pri veliki stvari.

Ko bo nekega dne mogoče reči, da poleg nacionalnih jezikov, ki nadaljujejo svoj naravni razvoj, obstaja sredstvo za sporazumevanje med vsemi ljudmi na Zemlji, jezik človeštva, bo ta dan eden velikih datumov zgodovine.

Dokument 4.S. 46,47; Pismo udeležencem Kongresa esperantistov v Ženevi 20. Avgusta 1906

14. Resolucija 2. Kongresa I. internacionale, pod predsedstvom K. Marxa in F. Engelsa

Kongres meni, da bi svetovni jezik in reforma pisave bila splošno dobro in bi v veliki meri pripomogla k združevanju ter bratstvu narodov.

Lozana, september 1867

15. René Descartes, (1596–1650); francoski fizik, matematik

Umetni jezik je mogoč in lahko bi se našla znanstvena podlaga za določitev osnovnih načel. S pomočjo tega jezika bo kmet o smislu zadeve lažje presojal kot pa sedaj filozofi.

Harmonie universale, Pariz, 1636–1637

Mnogo ljudi je, ki bi radi žrtvovali pet ali šest dni za to, da bi bili razumljivi drugim...Upam, da bi po univerzalnem jeziku, ki bi se ga dalo zlahka naučiti, izgovarjati in pisati, pomagali razumu tako, da bi vse stvari bile tako razložljive, da bi se bilo skoraj nemogoče zmotiti...

16. Herbert Spencer, (1820–1903); angleški filozof, sociolog, privrženec razvojne teorije

Zdi se mi čisto možno, celo verjetno, da se bodo ljudje dogovorili za umetni jezik, ki bo namenjen univerzalni uporabi.

An Autobiography, 1843.

17. Friedrich Nietzsche, (1844-1900); nemški filozof

je v svojem delu “Menschliches – Allzumenschliches”, ko govori o težavah pri učenju tujih jezikov dejal, da bo človeštvo našlo rešitev: pojavil se bo nov jezik, najprej kot jezik v trgovanju, pozneje pa kot jezik za kulturno sodelovanje... Zakaj bi znanost skozi stoletja proučevala zakonitosti jezika, če ne za uporabo vsega koristnega in vrednega iz vsakega posameznega jezika.

Menschliches – Allzumenschliches, Leipzig, 1876–78 (1903, IP 250).

18. Rudolf Eucken, (1846–1926); profesor, doktor, nemški filozof, pisatelj, Nobelov nagrajenec

Skupaj z vami upam, da ima zaradi sedanje nepovezanosti narodov esperanto posebno pomembno vlogo za medsebojno sporazumevanje in si v tem smislu zasluži vso podporo. Duhovne vrednote narodnih jezikov morajo ostati, toda ljudje morajo najti skupno osnovo za informiranje, obveščanje, in to je nedvomno cilj, ki zasluži podporo.

Odgovor dr. Albertu Stache v “Germana esperantisto” Št.14 (215), 1. Jan. 1917, str. 8.

19. Mohandas Karamčad Gandhi, (1869–1948); imenovan “Mahatma”, indijski filozof, borec za neodvisnost Indije

Gandhi je izjavil, da je prebral slovnico esperanta in da se mu zdi tako enostavna, da bi se je lahko naučil v štiriindvajsetih urah, če bi se potrudil. Toda sedaj je njegova skrb druge vrste. Na jezikovnem področju različnim indijskim plemenom predlaga uporabo hindujskega jezika.

Ko je Edmond Privat Gandhija na njegovo povabilo spremljal v Indijo, je nekega večera na palubi ladje Gandhi želel slišati v esperantu “Molitev pod zeleno zastavo” L. Zamenhofa.

Poročilo E. Privat v “Esperantisto” Št. 2, februar 1932, str. 2–3.

20. Sri Aurobinda, (1872–1950); indijski filozof

Skupni jezik pospešuje enotnost človeštva, zato je potrebna tudi enotnost jezika. Vendar je jezik značilnost kulturnega življenja naroda in bogati njegovo dušo. Če bi bil enoten jezik, se življenje ne bi moglo polno razviti, skoraj neizogibno bi bilo nazadovanje. Zato je različnost jezikov potrebno ohraniti!

“The Ideal of Human Unity”, Arya, 1915–1918.

21. Vinoba Bhave, (1895–1982); indijski filozof, družbeni reformist

Ta jezik (esperanto) je velika in sveta stvaritev za širjenje svetovnega bratstva. Kako veličastna je bila ideja Zamenhofa, ko je razumel, da skupni jezik lahko družijo ljudi! Človek, ki nameni svoje življenje tej ideji, je po mojem mnenju svetnik in mahatma (“veliki duh” – v smislu besede uporabljene samo za Gandhija).

Iz predavanja svojim sodelavcem, september 1959.

22. Tadeusz Kotarbinsky, (1886–1981); poljski filozof, logik in etik

Esperanto, katerega ustvaritelj je deloval na poljskem ozemlju, ni zajet v terminu “umetni jezik”, saj sestoji iz elementov etničnih jezikov in so prav živeči indoevropski jeziki njegov model. Kljub temu je med vsemi jeziki ki jih poznam najbolj racionalen. Študiral sem njegovo slovnico in se učil besed, bral sem tudi knjige in se na pamet učil tekste. Če me vprašate za moje mnenje, bom rad pripomogel k uspehu esperanta. Pomembno je, da je esperantu tuj razisem, da pri nikomer ne vzbuja nacionalne ambicije. V tem smislu je nevtralnost esperanta, poleg njegove presenetljive enostavnosti – največja vrednost za bratenje narodov vseh kontinentov. Menim, da sta tako jezik kot organizacija zelo napreden in koristen družbeni pojav.

“Mnenja pomembnih poljskih razumnikov”, izdala Poljska zveza esperantistov, Varšava, 1964, str. 56.

23. Jean Paul Sartre, (1905–1980); francoski filozof, pisatelj, Nobelov nagrajenec

Odobravam prizadevanja za mednarodni jezik (esperanto) s pogojem, da ta jezik ne bo uničil nacionalnih jezikov in kulture.

Odgovor spraševalcu v Bruau en Artois (Francija).

24. Lev Tolstoj, (1828–1910); ruski pisatelj, filozof

O tem, da si ljudje prizadevajo za združitev v skupnost z enim pastirjem, razumom in ljubeznijo in da je ena najbližjih poti, ki vodi

ki temu, medsebojno razumevanje ljudi – o tem ni nobenega dvoma. Da bi ljudje lahko razumeli eden drugega je potrebno, da se jeziki prepletejo v enega (če se bo kdaj zgodilo, bo v daljni bodočnosti); ali da se znanje jezikov tako razširi, da ne bo samo literatura prevedena, pač pa bodo vsi znali toliko jezikov, da se bodi vsi v enem ali drugem jeziku lahko medsebojno sporazumevali; ali bo izmed vseh izbran en jezik, ki se ga bodo morali naučiti vsi ljudje; ali pa končno (kot nameravajo esperantisti), da različni narodi sprejmejo en umetno ustvarjen lažji mednarodni jezik in se ga vsi naučijo. Zdi se mi, da je ta zadnji koncept najbolj razumen in kar je še pomembneje – najlažje uresničljiv.

Vsekakor bo trud, ki ga bo napravil katerikoli človek evropskega sveta, ko bo namenil nekaj časa učenju (mednarodnega jezika esperanta) tako majhen in rezultati ki bodo sledili tako veliki, da človek ne more zavrniti tega poskusa. Vedno sem menil, da ne obstaja bolj krščanska znanost kot pa je učenje jezikov, torej znanost, ki omogoča sporazumevanje s čim večjim številom ljudi. Mnogokrat sem videl kako so se ljudje sovražno obnašali samo zaradi nezmožnosti medsebojnega sporazumevanja. In zato je učenje esperanta in njegovo širjenje nedvomno krščanska zadeva, ki pomaga k nastajanju Božjega kraljestva, najpomembnejšega in edinega namena človeškega življenja.

Pismo izdajateljskemu društvu "Posrednik" 27. aprila 1894, PV, vol 67, str. 101.

25. Maksim Gorkij, (1868–1936, pravo ime Aleksej Peškov); ruski pisatelj

Zgodovina kulture nedvomno dokazuje, da so najbolj pogumni voditelji človeštva uspešno uresničili mnoge nore zamisli in vedno pogosteje se te "nore" zamisli spreminjajo v konkretne znanstvene hipoteze. Pravijo, da se jezik ne razvija umetno. Jaz nisem esperantist, toda vem, da se ta umetno ustvarjen jezik hitro razvija in postaja popol-

noma naravni fenomen, ker ustreza potrebam sodobnega človeka po nastanku ali oblikovanju jezika, ki bi bil razumljiv vsem.

“Utopija li Esperanto?”, ob razpravi o mednarodnem jeziku v Ljudskem komisariatu za izobraževanje leta 1919; *Bolšaja Soveckaja Enciklopedia*.

26. Aleksandr Solženicin, (1919–2008); ruski pisatelj, Nobelov nagrajenec

V takšnih valujočih hudournikih so se vedno izgubili potočki, ki niso bili glasni, pač pa so tekli in tekli. . . kot esperantisti.

(To nevarno publiko je Stalin v tistih letih uničeval prav tako kot Hitler.)

“Arhipelag Gulag”, I–III, Založba YMCA-Press Pariz, 1973, str. 70.

27. Jakub Kolas, (1882–1956), pravo ime Konstantin Mickevič; beloruski pesnik, pisatelj

Da bi esperanto dosegel pomembno mesto in postal učinkovito sredstvo sporazumevanja za milijone delavcev, je potrebno, da dobi svoje mesto v šolah vseh narodov kot obvezni predmet.

Bilten “Beloruski esperantist”, Minsk 1969.

28. Oleska Slisarenko, (1901–1937); ukrajinska pisateljica

Esperanto spada med najmočnejša sredstva povezovanja med množicami, zato je potrebno njegovo širjenje v Sovjetski zvezi in v tujini

vedno podpirati in vodenje esperantskega gibanja prevzeti v delavske roke. Nedvomno bo esperanto imel povezovalno vlogo v bodočih spremembah in bo služil kot sredstvo proti nacionalnim omejitvam in predsodkom, saj esperanto ni vezan z določeno nacionalnostjo in je torej res mednarodni jezik.

Odgovor na anketo, Harkov, 20. julij 1931.

29. Joachim Du Bellay, (1522–1560); francoski pesnik

Da, da! Koliko bolje bi bilo, če bi na svetu bil en sam jezik, ne pa da potrebujemo toliko let za učenje besed! In to počnemo do starosti, ko pogosto več nimamo niti sposobnosti, niti časa, da bi se ukvarjali z velikimi stvarmi!

Defense et illustration de la langue française; 1959

30. Francois Coppe, (1842–1908); francoski pesnik, član Francoske Akademije

Esperanto bo branil nacionalne jezike pred vsiljevanjem drugih jezikov, ki jih vsak dan bolj kvarijo.

Paris, Esperanto, oktober 1911.

31. Romain Rolland, (1866–1944); francoski pisatelj, Nobelov nagrajenec

Da bi se ljudje lahko sporazumeli, se morajo najprej med seboj razumeti. Za ta cilj pa morajo imeti skupni jezik. In zato moramo narediti vse, da bo esperanto postal jezik človeštva, sredstvo sporazumevanja

enega naroda z drugim. Za narode, od katerih je vsak skozi stoletja bil omejen v okviru svojega jezika in zaprt med zidove svoje nacionalnosti, naj esperanto postane most medsebojnega sporazumevanja in zbližanja.

Esperanto bi bilo treba učiti v vseh srednjih šolah. Niso možni stalni in pomembnejši mednarodni odnosi brez esperanta. Esperanto vrača sluh vsem tistim gluhih, ki so skozi stoletja bili zaprti v meje svojih jezikov.

Issac Dratwer "Iz izjav in pisem", Varšava, 1948, str 14.

Bistvo veličine ustvarjalca esperanta je – kot pri vseh genijih – ne samo to, da je dr. Zamenhof iznašel jezik in ustvaril novo gibanje, pač pa predvsem to, da je bil izobražen in jasen glasnik nove mogočne družbene potrebe, posrednik globokih upanj, ki so vznemirila ljudi tistega časa. Svoj uspeh esperanto dolguje ne samo dobremu instrumentu kot je sam po sebi, pač pa pojavu ob pravem času in da je začel gibanje, ko so milijoni ljudi, raztreseni po vsem svetu, željno čakali nekoga, ki bo prižgal plamen, ki jih bo povezoval.

L Humanite, Paris, 12. Oktober 1922.

32. Henri Barbusse, (1873–1935); francoski pisatelj

V celoti in navdušeno se pridružujem stvari pomožnega mednarodnega jezika, saj ne gre za skromno in delno reformo, pač pa za veliko idejo, katere uresničitev je nujno potrebna za organiziranje sveta na osnovi razuma in pravičnosti. Vsa nasprotovanja, napisana proti načelom pomožnega jezika, so brez vrednosti. Nasprotovanja prihajajo od ljudi z omejenim obzorjem, ki jih vznemirja ta velika ideja in ki ne razumejo napredka; ali pa od šovinistov, ki pa so miselno še bolj omejeni in pričakujejo, da bo svet sprejel le njihov jezik ali pa vidijo v neposrednih stikih med ljudstvi nevarnost za svojo nekoristno doktrino nacionalne izolacije.

Skromen ob svojem nastanku, je mednarodni jezik med razvojem velikih idej o bratstvu in razumu izjemen pojav, ki je neobičajen in neprimerljiv po svoji praktični vrednosti.

Ta čudovita jezikovna zgradba, katere gibljiva popolnost je nepopisno lepa, je sad najglobljih spoznanj in rezultat neizmernih naporov. Mnogi izmed naših tovarišev ne razumejo ustvarjalne vrednosti pomožnega mednarodnega jezika. Ker se ukvarjajo z mnogimi vsakodnevnimi zadevicami ne vidijo, da struktura vsakega mednarodnega sistema – če hoče biti bolj trdna in poglobljena – potrebuje mednarodni jezik.

Odlomki iz “Abecednik internacionalizma”, poglavje “Misli o mednarodnem jeziku”

33. Maurice Genevoix, (1890–1980); francoski pisatelj, član in stalni sekretar Francoske akademije

Moja želja iz vsega srca je naslednja: narodi naj najprej poskrbijo za vse kar jih lahko zbliža, kar jih lahko vodi k medsebojnemu razumevanju in strpnosti. V tej zadevi lahko drugi jezik, ki je res skupen in mednaroden, samoumevno rodi pomembne rezultate in neizmerno koristi bodočim generacijam.

Esperanto lahko izrazi najbolj nadrobne odtenke misli in čustev. Tako omogoča natančno izražanje, bogate estetske in literarne stvaritve, zadovoljuje tudi najbolj kritične in neodvisne mislece in ne more žaliti zveste uporabnike nacionalnih jezikov.

Iz intervjuja na francoskem radiu 18. oktobra 1955.

34. Richard Dehmel, (1863–1920); nemški pisatelj in pesnik

Danes ne moremo pričakovati, da bo katerikoli izmed jezikov sprejet kot skupni mednarodni jezik. Ostane torej le lahek umetni jezik esperanto. Že vidim prestrašene obraze dela jezikoslovcev in pisateljev ter ljubiteljev jezikov.

Oprostite moji gospodje: nobenega nadomestka za materni jezik! Samo jezik, ki se ga bo vsak zlahka naučil, v katerem se bodo po vsem svetu lahko sporazumeli trgovci, popotniki, znanstveniki, delavci, soborci in somišljeniki. Ne bo se treba bati napačnega razumevanja, napačne sintakse ali biti napačno razumljen in nositi vso težo pomnjenja težko naučenih jezikov. Ko bodo narodi dobro obvladali svoje materne jezike in poleg tega obvladali tudi esperanto, bo po mojem to več vredno in koristno kot pa sedanje nepoznavanje maternih jezikov in pačenje tujih jezikov. Zato zahtevajmo ustanovitev visoke šole za esperanto in njegovo obvezno uvedbo v vse druge šole.

“Zwischen Volk und Menschheit”, Založba Fischer, Berlin 1919, str. 477,

35. Ludwig Renn, (1889–1979); pravo ime Arnold Vieth von Golssenau, nemški pisatelj, predsednik IAREV

Postavljam hipotezo, da je esperanto pomemben za razredni boj delavcev ne zaradi svoje abstraktne lepote, pač pa zato, ker se delavstvo v prvem obdobju kulture ne more učiti težkih nacionalnih jezikov, celo maternih ne dovolj. Že danes imamo tovariše, ki so pregnani iz domovine zaradi razredne borbe in živijo v družbi delavcev esperantistov ter se jim zato ni treba učiti težkih nacionalnih jezikov. Za te tovariše esperanto ni šport, pač pa prvi jezik, zares živ jezik.

Esperanto – literarni jezik, “La nova etapo”, Moskva, št.1–1932.

36. James Joyce, (1882–1941); irski romanopisec in pesnik

Jetika, norost, vojne in beračenje se morajo nehati od danes. Splošna amnestija, vsakotedenska maškerada, nagrade za vse, esperanto, bodo zagotovili univerzalno bratstvo.

Ulisses, Založba Panstwowej, Institut Wydawniczy, Varšava, 1969.

37. Upton Sinclair, (1878–1968); ameriški pisatelj

Dovolite mi reči, da je potrebno več let učenja že za branje angleškega, francoskega, nemškega ali ruskega jezika. Toda človek, ki ima srednjo izobrazbo, lahko razume esperanto že po nekaj tednih.

La internacia lingvo, London 1954, str. 41.

38. Helen Keller, (1880–1968); ameriška slepa in gluha pisateljica, družbena aktivistka

Menim, da je esperanto veliko upanje za ljudi, ki jih je doletela enaka usoda. Prva in največja pomoč slepim in gluhim ljudem lahko pride predvsem iz naših vrst in čim več bomo sodelovali preko meja tem večja bo tudi ta pomoč. Za mednarodno sporazumevanje je potreben mednarodni jezik, da se izognemo težavam prevajanja. Med slepimi se krog esperantistov vse bolj širi.

Intervju v "Die Furche", avstrijski katoliški kulturni časopis.

39. Janina Porazinska, (1888–1971); poljska otroška pisateljica

Praktični nastanek enega skupnega jezika za vse narode naše Zemlje imam za prvorazredni dejavnik univerzalnega miru in bratstva narodov. Esperanto, ki je ravno tak, na nek način temu najbolj ustreza. Dobro bi bilo, če bi se ustrezne komisije v UNESCO in OZN s to zadevo bolj odločno ukvarjale!

Izjave pomembnih poljskih intelektualcev, Varšava, 1964, str. 123.

40. Julian Tuwim, (1894–1953); poljski pesnik in literat

V septembru sem se prvič srečal z esperantom in v januarju sem že bral, pisal in govoril. Zgodba je torej enostavna. Že po prvih korakih moje esperantske “kariere” me je očarala ne praktična uporaba jezika, pač pa čudovita ideja skupnosti in harmonije, ki jo porodi združevanje jezika ter ciljev esperantizma. To ne pomeni, da zanikam pomen praktične uporabnosti esperanta, sploh ne. Moj cilj v mojem “esperantskem življenju” je bil vedno: spoznati svet z lepoto in bogastvom poezije. Želim samo reči, da ima esperanto razen praktičnega cilja tudi čudovito idejo.

“Pola esperantisto”, št.3–4, 1959, str 6.

41. Stanislaw Jerzy Lec, (1909–1967); poljski pesnik in satirik

Esperanto? Tudi ta je bil na začetku samo beseda. Vendar je bil rojen iz idealizma. Svoj plemenit pomen je po mojem mnenju ta jezik dobil tudi zato, ker ga je preganjal Hitler. In mučeništvo, po katerem stvar ponovno oživi, je že nekaj vredno!

Želim torej esperantu, da bi bil čim bolj živ jezik. Zakaj? Vsako sredstvo za medčloveško sporazumevanje je dobrodošlo (tudi geste, tudi udarci ob zid), pomembno je le, da je uspešno za dobro vseh. Naj se tudi v esperantu pojavijo narečja, zaljubljeni naj šepetajo, še dojenček bo mogoče brbral v tem jeziku. In ne pozabite psovke, te bodo dodale sijaj jeziku.

Odgovor na anketo "Pola esperantisto", Št.4, str. 6, 1963.

42. Jan Dobraczynski, (1910–1994); poljski pisatelj

Tragedija Babilonskega stolpa je breme sveta in ta že skozi stoletja išče skupni jezik v katerem bi se predstavniki raznih narodov lahko sporazumevali. V antičnih časih je to vlogo izpolnil grški jezik koine, v srednjem veku pa latinščina. Pozneje je to vlogo imela francoščina, danes pa angleščina.

Toda vsi ti jeziki, tako grški, latinski, francoski kot angleški, so jeziki določenih dežel in vsiljujejo svojo kulturo, politiko in nacionalni duh dežele iz katere prihajajo. Zato se je v dvajsetem stoletju, času skrajšanih razdalj, porodila toliko večja potreba po skupnem jeziku, ki bi postal sredstvo sporazumevanja med vsemi narodi in ne bi povzročal kulturne ali politične nadvlade.

Odgovor na anketo "Pola esperantisto", Št. 5–6, str. 6–7, 1962.

43. Stanislaw Zielinski, (1917–1995); poljski pisatelj

Kljub dvomom spada univerzalni jezik k sliki prihodnosti, enako kot stroji, ki nosijo ljudi z Zemlje na druge planete. O razširjanju mednarodnega jezika, čeprav se to sliši čudno, bodo odločali drugi motivi, ne pa število ljudi, ki ta jezik govori in piše. Ali je propagiranje ideje

esperanta smiselno? Vsako gibanje, ki prispeva k lažjemu sporazumevanju zasluži spoštovanje in priznanje.

Izjave poljskih intelektualcev "Pola Esperanto Asocio", 1964, str. 147.

44. Andre Ady, (1877–1919); madžarski pesnik

Življenje postaja vse težje in bolj komplicirano. Nimamo časa, da bi se naučili sto jezikov. Torej moramo skrbeti za to, da bomo razen našega maternega jezika lahko uporabljali in napredovali z enim skupnim jezikom. Ali ni torej svetovni jezik tudi madžarski problem? Ali ni to za nas stokrat bolj zanimivo kot na pr. za Francoze? Postranska stvar je, če je esperanto dober ali slab mednarodni svetovni jezik. Ta cilj in prizadevanje zareže v naše jedro. Spodobilo bi se, da bi med nami pojavili najbolj vneti zagovorniki mednarodnega jezika.

"Hungara problemo", 1906,

45. Mihaly Babits, (1883–1941); madžarski pesnik, pisatelj in prevajalec

Nekoč sem pisal o umetnosti prevajanja, da je to skoraj edino sredstvo za občutljivo miselno združevanje narodov, skoraj edina pot za sporočanje odkritij čustev od enega k drugemu narodu.

Prevajalce svetovnega jezika čaka najbrž še večja vloga v utrjevanju "enotnosti duš", kar izraža evropska kultura. Če dva naroda v dveh različnih jezikih bereta isto, vendarle ne bereta enako. Ne indiferentna obleka, pač pa telo misli je jezik, in duša ne more ostati enaka skozi različne avatare (op. Iz hindujščine – potepanje duš).

Toda, če bodo nekoč v istem jeziku lahko vsi narodi brali isto "evropsko literaturo"! Ali ne bo to podobno velikonočnemu čudežu apostolov?

Ena skupna zakladnica: skupni zaklad, skupna duša. Enotnost duš.
Predgovor k "Cikani-Kalifo", Založba Rudolf Mosse, Berlin, 1928, str. 8.

46. Frigyes Karinthy, (1887–1938); madžarski pesnik in novelist

Žal v tej zmešnjavi jezikov ne moremo razumeti drug drugega. Potrebujemo jezik, ki ga bodo ljudje govorili po vsem svetu. Nevtralni jezik potrebujemo, in med njimi je esperanto najbolj primeren. Predlagam, da PEN klub obravnava gibanje za esperanto in prične z njim sodelovati.

Iz govora na Kongresu PEN klubov, Budimpešta, 19. maj 1932

47. Bela Zsolt, (1895–1949); madžarski pisatelj

Prizadevanja za združeno Evropo zagotavljajo veliko bodočnost tudi za esperanto. Za boljšo bodočnost človeštva je treba pospešiti širjenje esperanta. Prišel je čas, da se esperanto poučuje v šolah kot obvezni predmet.

Esperanto v Madžarski, biografija, Budimpešta, 1959, str. 51–52.

48. Jozsef Nadass, (1897–1975); madžarski pisatelj

Pred leti sem tudi sam bil član Združenja delavcev esperantistov in sem se nekoliko naučil tega melodičnega in lahko razumljivega jezika.

Med drugo svetovno vojno sem svojo drugo emigracijo preživel v Skandinaviji z mnogimi drugimi emigranti. Večina ni govorila ne

norveško, ne švedsko, toda uspešno so uporabljali esperanto kot posredovalni jezik.

Esperanto na Madžarskem, bibliografija, Budimpešta, 1959, str. 50.

49. Ivan Boldizar, (1912–1988); madžarski pisatelj in publicist

Esperanto je pomembna mednarodna pomoč. Prizadevati si moramo, da bo esperanto, ta lepi in hvalevredni jezik, napredoval v službi demokracije in obrambe miru.

Pozdravne besede v imenu madžarske vlade na Konferenci obdonauskih esperantistov, 1948.

50. Tudor Arhgezi, (1880–1967); romunski pisatelj, pesnik, akademik

Kaj je ostalo od vsega tega navdušenja? Umrlo je, umrl je jezik, umrl je tudi avtor v prepričanju, da če se ljudje ne bodo pobratili z verami, se bodo pobratili z univerzalnim jezikom. Od takrat je bila vrsta vojn, od teh sta dve bolj univerzalni kot esperanto odstranili vsako iluzijo in prinesli več sovraštva kot kdaj koli prej. . .

Material je pripravljen že desetletja in v vseh deželah, vsaj v evropskih in ameriških so aktivne esperantske organizacije. Zadostoval bi klic in dvignil bi se nezaustavljiv interes, ki ga iz dneva v dan vse bolj vzbuja neko sredstvo sporazumevanja, ki potrebuje samo nekaj tednov študija.

“Lume veche, lume noua”, založba Tineretului, Bukarešta, 1958, str. 128–130.

51. Halldor Kiljan Laxness, (1902–1998); islandski pisatelj, Nobelov nagrajenec

Mislím, da bi Združeni narodi morali dati pobudo za obvezni pouk esperanta kot pomožnega jezika po vsem svetu. In po resnici se mi zdi, da bi v esperanto moralo biti vključenih več izven evropskih korenov besed. Škoda je, da imajo v njem jeziki velikih narodov (npr. kitajski, hindujski, slovanski jeziki) tako malo besed.

“Norda prismo”, 1956, št.3, str. 97.

52. Johannes Barbarus, (1890–1946, pravo ime J. Vares); estonski pesnik

Majhnim narodom bo esperanto omogočil, da dvignejo svoje duhovne stvaritve iz svojih ozkih nacionalnih in jezikovnih meja v svet. Esperanto bo majhnim narodom dal dostojno mesto v človeški družini in istočasno zaustavil šovinistične spodbude.

Poskusi oblikovanja intelektualnega internacionalizma, kot npr. Clar-te, so v glavnem propadli zaradi pomanjkanja skupnega jezika. Intelekt je univerzalen in se mora izraziti z univerzalnimi sredstvi... Esperanto bi morali vključiti v učne načrte kot obvezni predmet. Skupni jezik bi bil v primeru vojne sredstvo miru, torej protimilitaristični faktor.

Intevju “Informoj de EA en Estonio”, 1926, št. 5–6.

53. Janis Rainis, (1865–1929, pravo ime Plieksan); litvanski pisatelj in pesnik

Esperanta skoraj nikjer ni možno uporabljati kot mednarodni jezik. Esperanto ima bodočnost, nima pa sedanjosti. Majhni narodi, tudi

mi, bi morali nameniti esperantu več pozornosti kot splošnemu sredstvu medsebojnega duhovnega sporazumevanja; še posebej bi na to morali biti pozorni delavci. Esperanto bi moral postati učni predmet v vseh šolah.

“Castagnola, spomini in popotni vtisi”, Izdaja A. Gulbis, Riga 1928, str.117.

54. Umberto Ecco, (1932–2016); pisatelj

Esperanto bi torej lahko deloval kot mednarodni jezik zahvaljujoč enakim razlogom, zaradi katerih so skozi stoletja enako vlogo uresničili naravni jeziki kot so grški, latinski, francoski, angleški ali svahili.

Iskanje popolnega jezika, str. 275.

55. Papež Janez XXIII, (1881–1963); papež od leta 1958 do 1963

Esperanto je univerzalni jezik naše dobe.

Rim, 1964.

56. Josip Broz Tito, (1892-1980); predsednik SFR Jugoslavije in voditelj neuvrščenih

Menim, da lahko esperanto veliko prispeva k uresničevanju ciljev Uneska in na splošno k zblíževanju raznih narodov. Enakopravnost, eden od osnovnih temeljev Organizacije Združenih Narodov, mora veljati tudi pri vprašanju jezikov. Veliki narodi si prizadevajo za vsiljevanje svojih jezikov malim narodom. Danes v svetu mnogo ljudi govori npr. angleško, vendar to nima nič z vprašanjem mednarodnega jezika. Esperanto je namreč nevtralen in ima univerzalne značilnosti.

Poročilo o sprejemu delegacije esperantistov 4.junija 1953 v Beogradu.

57. Veljko Milatović, (1921–2004); predsednik ZK SZDL Jugoslavije

... Esperanta kot jezik, na srečo ne prinašajo osvajalci, kolonizatorji, veliki in močni, ki so tudi na naših prostorih poskušali odstraniti nacionalne jezike. Esperanto je nastal in se razvija iz potrebe ljudi ter narodov, ki govorijo različne jezike, da se sporazumevajo in zbližujejo. Prav ta prostovoljnost vsebuje njegovo najglobljo kulturno, civilizacijsko in humano poslanstvo. Esperanto ne more zamenjati nacionalnih jezikov in tega ne potrebuje. Ne more biti alternativa jezikom malih narodov, katerih emancipacija je neločljiva z emancipacijo njihovih jezikov, lahko pa kulture teh narodov širi v mednarodnih razmerah in jih približa drugim narodom...

Pozdravni govor v imenu pokrovitelja maršala Tita na 68. Kongresu Svetovne organizacije esperantistov v Beogradu 29.7.1973.

58. Milan Kučan, (1941–); prvi predsednik Republike Slovenije

... Če se potemtakem vprašamo, kaj lahko podpremo, potem bi rekel, da lahko podpremo napor, da se v naši družbi zagotovijo možnosti za pouk, za uporablanje esperantskega jezika in da se zagotovijo možnosti za informiranje naših delovnih ljudi in občanov o esperantskem gibanju o dogodkih, ki so posredno in neposredno vezani na esperanto in njegovo funkcijo v mednarodnih razsežnostih. Zlasti je pomembno, da se te možnosti odprejo med mladino kot tudi med delavci...

Zaključna beseda po razpravi na 42. Seji Izvršnega odbora Predsedstva RK SZDL Slovenije dne 23. februarja 1977 k točki 1. dnevnega reda "Vloga in uporaba mednarodnega jezika esperanto v naši družbi".

59. Marko Pavliha, (1962–); poslanec v parlamentu RS, mandat 2004–2008

Pobuda poslanca Marka Pavlihe Vladi Republike Slovenije, 2007:

7. Kongres Evropske esperantske zveze, ki je potekal od 28. 7. do 4. 8. 2007 v Mariboru in se ga je udeležilo 256 delegatov iz 24 držav EU, iz 4 držav izven EU ter evropski poslanki Margareta Handzlik ter Ljudmila Novak, je sprejel naslednji zaključni dokument in ga naslovil na slovensko Vlado s prošnjo :

1. da podpre predlog podpredsednika slovaške vlade Dušana Čaploviča, ki ga je naslovil na vse ministre za zunanje in evropske zadeve držav članic EU, da obravnavajo vprašanje jezikovne politike EU na medvladni ravni.
2. da v času predsedovanja Evropskemu svetu predlaga ustanovitev novega sklada Evropske komisije znotraj programa za izobraževanje in kulturo v podporo projektu za razvoj evropske identitete in evropske zavesti pri državljanih EU.
3. da spodbudi vzgojo za evropsko zavest in strpnost kot prostovoljno dejavnost v šolah držav članic EU.
4. da v sistemu informiranja o aktivnostih v zvezi z vodenjem Evropskega sveta v prvi polovici 2008 uporabi razen slovenščine in angleščine tudi esperanto po zgledu Finske iz leta 2006.
5. da priporoči Evropski komisiji, da upošteva vlogo esperanta kot sredstva za pospeševanje učenja tujih jezikov v EU znotraj večjezičnosti in na daljši rok kot možne nevtralne rešitve jezikovnega vprašanja v EU.

Pisna poslanska pobuda prof. dr. Marka Pavlihe Vladi RS podana v Državnem zboru RS dne 3. 9. 2007.

(celotno besedilo z odgovorom Vlade RS dostopno na portalu Državnega zbora RS, poslanska vprašanja in pobude)

60. Ljudmila Novak, (1959–); poslanka v parlamentu EU

Amandmaji Ljudmile Novak v Parlamentu EU leta 2016 so naslednji:

- 4a (novo) ugotavlja, da načelo spoštovanja enakopravnosti ne more biti zagotovljeno, dokler se uporablja en nacionalni jezik (angleščina) kot “lingua franca”.
- 4b (novo) predlaga, da se ob ohranjanju in rabi različnih živih jezikov, ob spoštovanju jezikovne raznolikosti in spodbujanju učenja različnih jezikov preuči možnost in koristnost uvedbe skupnega umetnega jezika v EU, na primer esperanta. Le-ta bi lahko olajšal sporazumevanje v Evropi in s prebivalci drugih celin, ker je enostaven za učenje in uporabo.
- 4c (novo) ugotavlja, da je uvedba evra, kot skupne evropske valute, zelo olajšala poslovanje med državami in pripomogla h gospodarski rasti in večji stabilnosti EU. Podobne učinke bi lahko imela tudi uvedba skupnega sporazumevalnega jezika, ki pa nikakor ne bi odpravil ali omejil uporabe nacionalnih in drugih živih jezikov, ki se uporabljajo v EU.

Predlog poslanke v Evropskem parlamentu ge. Ljudmile Novak, 2016. (celotno besedilo dostopno na strani evroposlanke ge Ljudmile Novak).

Alenka Divjak: Esperanto med materinščino in tujimi jeziki; nekaj vidikov jezikovne identitete

Nekaj o večjezičnosti ter identiteti

Zadnja desetletja širjenja Evropske skupnosti, zlasti pa sprejem deseterice ter Bolgarije in Romunije, so sprožila številne razprave o tem, kako naj bi uresničili cilje, ki so si jih postavili državniki na raznih srečanjih, zlasti pa v Barceloni, ko so posvetili veliko pozornost tudi jezikovnim vprašanjem. Ponovno so potrdili pripravljenost, da bi vsem državam in njihovim manjšinam zagotovili pravico do samostojnega kulturnega razvoja in tudi uporabo in razvoj jezikov. Bistveno je, da se v Evropi, zlasti pa v EU, ohrani in neguje večjezičnost, to pomeni, da lahko vsi narodi, manjšine in drugi ohranijo svoje jezike. V zvezi s tem je treba povedati, da so te pravice zagotovili tudi v glavnih dokumentih EU, v tej smeri že dolgo delujejo Svet Evrope, UNESCO, OSCE in OZN kot celota.

Nasprotniki, zlasti pa dobronamerni pristaši evropskega združevanja, so vedno bolj zaskrbljeni zaradi mnogih težav, ki se porajajo pri sprejemanju evropske ustave in pri urejanju odnosov z državami zunaj EU. Mnogi se ne strinjajo s tem, da v EU posvečamo največ pozornosti gospodarski uspešnosti, vojaški trdnosti in birokraciji, zane-marjamo pa kulturna vprašanja, zlasti pa premalo storimo za skupno evropsko miselnost, identiteto, torej za nekaj, kar nas bi globlje povezovalo. Zadnja desetletja so v Svetu Evrope in pozneje v EU veliko pisali in govorili o "evropski zavesti", o evropskem državljanstvu, o skupnih vrednotah in ciljih. Raziskave pa so pokazale, da v mnogih državah EU malo vedo o tej organizaciji, le 20% je vedelo, da ima EU 25 držav. Ugotovili so, da je poznavanje in zanimanje za EU upadalo zato, ker so ozki krogi odločali mimo množic, ki niso imele besede, velike so tudi razlike med besedami in dejanji, premalo pa so tudi pre-pričljivi cilji, zaradi katerih naj bi postali najboljši na svetu. Počasi in negotovo se rešujejo vprašanja imigrantov, brezposelnosti, okolja, rešiti pa tudi ne znamo nevarnih napetosti v naši bližini, na Kosovu. Nekatere države EU doživljajo številne notranje krize. Slabo so ure-jeni tudi stiki med državljani EU in njenimi ustanovami. Premalo je ugodnih razmer, da bi se lahko med državljani EU razvijal čut iden-titete, pripadnosti. Govorimo o krizi evropske identitete. Sicer pa je tak čut pripadnosti težko doseči tudi v drugih družbenih skupnostih in v posameznih državah.

Zato se je zadnja desetletja pojavilo veliko število razprav o iden-titeti nasploh in o evropski posebej. Ni treba omenjati velikega števila knjig, revij, internetnih strani, zanimiva je tudi povezava evropskih založb, ki izdajajo zbirko "Delajmo Evropo", ki izhaja tudi v slo-venščini. Zadevo obravnavajo z zgodovinskega, ekonomskega, soci-ološkega, političnega, religioznega, pravnega, psihološkega, zlasti pa z jezikovnega vidika, ki nas na tem mestu najbolj zanima.

Bistveno je, da brez jasne identitete, bodisi duševne, socialne, verske, nacionalne, kulturne, ter zlasti jezikovne, težko živimo, smo izko-reninjeni, se čutimo ogrožene, negotove. Zato je velikega pomena, kakšna je bila naša družina, kjer smo se med drugim učili tudi je-

zika, kakšna je bila vzgoja v družini, šoli, v prostem času, kako smo se počutili na delovnem mestu, v lokalni in širši skupnosti, v državi, kako so vplivali mediji in seveda razni vzorniki in širše “ikone identitete”. Ugotovili so, da ima človek več identitet in družbenih vlog in da se te spreminjajo. Poudarjajo, da pripadnost narodu ni ovira za evropsko državljanstvo in identiteto. Čvrsta nacionalna identiteta je lahko podlaga evropski. Veliko časa in energije ter potrpežljivosti bo treba, da se bo v tako raznolikih državah oblikovala skupna evropska identiteta.³

Od vsega začetka, ko so govorili o Evropi, so postavljali vprašanja o njenih mejah, ob evropskem združevanju pa zlasti o tem, do kje naj bi segala EU, da bi bila še zmožna delovati. S tem se je in se bo močno zapletlo in zaostriло jezikovno vprašanje, problem komuniciranja, ki je temelj za obstoj vsake skupnosti, od najmanjše, kot je družina, do države in dalje. Od tega je odvisna “evropska identiteta”, o kateri nekateri govorijo kot o konstrukt in fikciji, ki ima malo stikov z resničnostjo.⁴

Zaradi neurejenih jezikovnih vprašanj v EU prihaja do številnih težav, zato mnogi govorijo o krizi identitete, celo o bolni EU in Evropi in ji napovedujejo propad, če ne bo ustrezno rešila jezikovnih vprašanj, ki se vedno bolj zapletajo z njenim širjenjem.⁵ Poleg tega je bilo zadnje čase objavljenih veliko diagnoz, prognoz in tudi zdravilnih nasvetov za reševanje “bolne Evrope”.

Tako na primer govori znani nemški kibernetik in pedagog Helmar Frank, ki je opravil večletni eksperiment z esperantom kot uvodom v študij jezikov, o otroških boleznih Evrope. Odklanja razne delitve in ureditve v EU, zlasti usmerjenost predvsem v gospodarstvo, var-

³Fritz Groothues; *Imagine: a European identity*. Open Democracy, 2002, pp. 1–4.

⁴Dirk Jacobs and Robert Maier: *European identity: construct, fact and fiction, A United Europe. The Quest for a Multifaceted Identity*, Maastricht: Shaker, pp. 13–34.

⁵Zlatko Tišljar: *Evropa, kmalu boš umrla*. Društvo za evropsko zavest, Maribor, 2006 (55).

nost, slabljenje evropske identitete, zanemarjanje kulture, zlasti pa neustrezno jezikovno politiko, ki bo ogrozila ne le razvoj EU in njeno širjenje, temveč tudi njen obstanek. Zato, tako kot mnogi drugi, priporoča razna zdravila, predvsem enostaven, jasen skupni evropski jezik, pri čemer primerja angleški in mednarodni skupni jezik, ki v nasprotju z jeziki velikih narodov ne bi bil morilec drugih nacionalnih jezikov, temveč bi varoval in pospeševal večjezičnost, predvsem pa tudi enakopravnost med govorce različnih jezikovnih skupin. Predvsem pa je, kot mnogi drugi, odklonil jezikovno nadvlado angleščine v Evropi na račun drugih jezikov. Kot skupni jezik je Frank predlagal esperanto, saj je z njim dolga leta eksperimentiral z dobrimi uspehi.⁶

Jezikovna politika EU in esperanto

Jezikovnih težav in krize se zavedajo tudi evro birokrati, ki poskušajo na bolj ali manj posrečen način urediti jezikovno politiko EU. Da bi se izognila zgodovini teh poskusov, bi omenila le zadnje dejavnosti v tej smeri, ki kažejo, da dolgoročno niso ustrezne, da vodijo v začarani krog in v vedno večjo krizo EU, ki državljanom ne ponuja prave prihodnosti. Iz številnih dokumentov Sveta Evrope in EU o jezikovni politiki, ki so bili objavljeni po letu 2001, ko smo doživljali "Evropsko leto jezikov", nekateri so tudi v slovenščini, je razvidno, da želijo ohraniti, podobno kot UNESCO in mnoge nevladne organizacije, večjezičnost in večkulturnost, da je to zapisano tudi v ustavni listini. Toda pristop, oziroma strategija je, kot ugotavljajo mnogi, ne le esperantisti, zgrešena in nima prihodnosti.

Ostre kritike gredo na račun jezikovne politike v ustanovah EU, kjer v najvažnejših organih prevladuje angleščina, niso jasna razmerja med uradnimi, delovnimi in drugimi jeziki, kjer jeziki majhnih narodov ne pridejo do veljave. Tudi pri prevajanju, kot kažejo podatki iz leta 1997, prevladuje angleščina z 45,3%, francoščina s 40,4% in nemščina

⁶Helmar Frank: Europa so – oder besser? Anstösse zu Diagnose und Therapie.

s 5,4%, v druge jezike prevajajo manj kot 2% gradiva, itd. Ne vemo, če je v letu 2007 stanje boljše. Znano pa je, da prihaja do zaostankov, ogromnih stroškov in tudi napak. Zato je vedno več kritik razmer v EU in opozoril na težave pri razvoju skupne evropske identitete, pogostejše so tudi razprave o jezikovni politiki v ustanovah EU. Ovire za spremembe so zlasti v velikih državah, ki ljubosumno varujejo svoje jezike, identiteto in koristi, ki iz tega izhajajo. Vedno več je opozoril na velike izdatke za številne jezikovne programe, ki pa končno koristijo predvsem širjenju angleščine.⁷

Uradni dokumenti EU o jezikovni politiki torej zagovarjajo večjezičnost, ki se pa dosledno ne izvaja niti v njihovih ustanovah. Popolnoma zamolčijo rešitve, ki jih nakazujejo jezikoslovci, širša kulturna javnost in seveda esperantisti.

Vemo, da so bili predlogi za uporabo esperanta v mednarodnih ustanovah in zlasti za pouk v šolah znani takoj po prvi vojni, pogosto pa so se ponavljali po drugi vojni. Vedno so prevladali zagovorniki francoščine in pozneje angleščine, ki imajo od tega velike gospodarske, politične in druge koristi, države EU pa velike stroške. V novejšem času so številni strokovnjaki podrobno proučili jezikovne razmere v EU in predlagali ekonomične, demokratične ter s človekovimi pravicami in dostojanstvom skladne jezikovne reforme, ki pa niso našle poti v uradne dokumente.⁸

Pod krinko večjezičnosti in varovanja nacionalnih kultur se povsod agresivno širi angleščina. O tem je bilo zadnje čase napisanih ogromno knjig, člankov, internetnih strani, ki dokazujejo, da so tudi veliki jeziki, kot so francoščina, nemščina, italijanščina, zlasti pa manjši jeziki na severu in drugod preplavljeni z angleščino. Zato so kot protiutež takemu razvoju zahtevali večjo udeležbo v delovnih telesih

⁷Tamsin Rouse, *Language Policy in the Institutions of the eu: Dealing with the lingua fra(n)cas*. Presented to the EU 2nd Annual New Zealand European Studies. Association Conference, 23–30 Aug. 2003, pp. 1–19.

⁸Francois GRIN, *Fremdlingvo – instruado kiel publika politiko*. Raporto verkita je la peto de la Alta Konsilio pri Taksado de la Instruisistemo. 2005, Nr.19, pp.1–70.

EU, kar jim je že od vseh začetkov zagotovljeno, seveda, če obvladajo predvsem angleščino. Bolj napredni ljudje pa zahtevajo uvajanje mednarodnega, skupnega, jezika, nekateri dobesedno esperanto. Tranzicijske države so se popolnoma usmerile k angleščini, v to smer gredo tudi mi. Raziskave o jezikih v Evropi in zlasti študije o pouku tujih jezikov kažejo, da je večjezičnost v nevarnosti, s tem pa tudi nacionalne kulture in seveda nacionalne identitete. Vse to pa je tudi v nasprotju z željami in zahtevami, da bi gojili evropsko identiteto, zaveš, mnogo kulturnost, saj dominacija nekaterih to onemogoča, ljudi odtuja, jih dela nezadovoljne, čutijo se zapostavljene in ogrožene. Na ta račun se tudi pojavljajo razna skrajna gibanja, ki kvarijo razmere, ki so potrebne za napredek in razvoj vseh.

Esperanto kot izbira za Evropo?

Zadnje čase so interlingvisti, esperantisti in zlasti njihovi pristaši vložili velike napore, da bi evropsko javnost seznanili z možnostmi, ki jih nudi mednarodni jezik esperanto za reševanje jezikovnih zagat v Evropi. Na svetovnih, regionalnih in nacionalnih kongresih esperantistov in tudi na znanstvenih srečanjih šolnikov, jezikoslovcev, politikov, diplomatov in drugih, zlasti pa v številnih publikacijah in na številnih internetnih straneh so poskušali opozoriti na stiske, ki jih doživljajo mnogi zaradi jezikovne diskriminacije in kršenja jezikovnih pravic. Claude Piron: *Psychological Aspects of the World Language Problems and of Esperanto*.⁹

Med mnogimi znanstvenimi posveti o jezikovni politiki v EU, v celotni Evropi in v svetu bi najprej omenili simpozij ob 50. letnici Splošne deklaracije človekovih pravic 1998, ki je bil posvečen jezikovnim pravicam. Neverjetno je, kako malo se zavedamo jezikovnih stisk, ki jih doživljajo množice po vsem svetu. Zato so na mnogih znanstvenih srečanjih podrobno razpravljali o jezikovni politiki, ki bi

⁹<http://claudepiron.free.fr/>

naj zavarovala jezike pred diskriminiranjem in izumiranjem.¹⁰

Uvedbo drugega tujega jezika, ki so ga predlagali v Barceloni, so komentirali tudi na simpoziju 2002 v Bruslju. To bi pomenilo, kot so pokazali izračuni, veliko dodatno breme za države, pa tudi močno politično in ekonomsko diskriminacijo. Zato je potrebno jezikovni problem ponovno premisliti. Jasno je treba postaviti cilje za pouk tujih jezikov. Predvsem gre za medsebojno razumevanje, solidarnost državljanov EU, ohraniti je treba jezikovno različnost, pospeševati učenje jezikov vseh nacionalnih skupnosti in kultur, širiti in krepiti skupno evropsko kulturo, pa tudi razvijati prijateljske odnose s celotnim svetom.

Pri tem so, kot mnogi drugi, tehtali med angleščino in esperantom. Prvo so odklonili, ker se je vsiljivo uveljavila na vseh področjih in pomeni nevarnost za domače jezike, diskriminacijo, hegemonizem, zahteva velike napore pri učenju in stroške, itd. Prednost so dali esperantu, ker je uporaben na vseh področjih, zlasti za kulturne in človeške stike, je politično nevtralen, lahko se ga je naučiti, ne ogroža nacionalnih jezikov, temveč je podlaga za njihovo učenje. EU potrebuje skupni, nevtralni, uradni jezik, ki je vsestransko uporaben, poceni in dostopen vsem. Pripravili so tudi izračune, koliko bi stal drugi tuji jezik in koliko esperanto. Razlike so očitne in ne potrebujejo komentarja. Pripravili so tudi podrobne načrte za izvedbo prehoda na uporabo esperanta in za pouk v šolah.¹¹

V številnih dokumentih EU o jezikovni politiki po letu 2002 ni bilo videti, da bi v najmanjši meri upoštevali te ugotovitve. Podobne konference so sledile, kjer so kritično analizirali jezikovno politiko in prakso EU, vendar se to ni videlo v najnovejših dokumentih EU, zlasti ne v "Akcijskem načrtu o pospeševanju učenja jezikov in jezi-

¹⁰LINGUAPAX, World Congress on Language Policies Barcelona, 2002. Glej še: Claude Piron: Language Constraints and Human Rights Geneva, 1998.

¹¹Language Policy Principles of eu for promoting language learning and linguistic diversity in a nondiskrimantive and most economical way. Introductory remarks about the Commission Staff Working Paper (Promoting Language Learning and Linguistic Diversity, Brussels, 13. 11. 2002.

kovne različnosti za leta 2004–6,” v pripravi “Evropskega kazalnika jezikovnih kompetenc 2005”, še manj se je to videlo v “Novi okvirni strategiji za večjezičnost 2005”, čeprav smo videli, da ravno skupni mednarodni jezik esperanto varuje to različnost, večjezičnost in multikulturalnost. Esperanto je bil v nekaj stavkih omenjen v “Mnenju Evropskega socialnega odbora 2006”, ki na splošno kritizira dokumente Komisije. Poln protislovij in nesmislov pa je “Dodatek”, ki ga je pripravila “Evropska konferenca o večjezičnosti “ v Parizu 2005 v obliki “Osnutka Evropske listine o večjezičnosti”, čeprav je tako listino že leta 1998 pripravil Svet Evrope, sledila pa je tudi evropska konferenca o večjezičnosti in demokratičnemu državljanstvu v Innsbrucku 1999. V letu 2007 so pripravili še “Okvir za evropsko raziskavo o znanju jezikov”, pred tem pa raziskave Euridyce o pouku jezikov v EU in seveda še druge dokumente o jezikovni politiki EU, ki pa podobno, kot pri Svetu Evrope, nikjer ne omenjajo esperanta ali kakšnega drugega skupnega jezika.

Kot je opozoril dr. Robert Philipson, je bilo veliko poskusov z raznih strani, da bi organe in ustanove EU opozorili na jezikovno problematiko, vendar so dokumente pripravljali brez njih. Poudaril je, “da so bile in so deklaracije o večjezičnosti le dimna zavesa, za katero širijo angleščino”. O omejevanju angleščine so govorili previdno, da se ne bi komu zamerili. Jezikovna politika v EU je zavrtta zaradi številnih okoliščin in vzrokov, predvsem pa zaradi bojazni pred praviimi odločitvami, ki bi prizadele mnoge, ki imajo od take politike koristi. Številne študije kažejo koristnost, prednost in nujnost mednarodnega jezika, vendar niso vzbudile zanimanja, zlasti ne pri tistih, ki vodijo tolmačenje in prevajanje in ki imajo velike prednosti v ustanovah EU. Ti podpirajo globalizacijo, ki je v bistvu anglizacija in amerikanizacija Evrope in drugih področij. Zato predlogi, ugotovitve in zahteve ne pridejo do pravih ušes.¹²

Spomniti je tudi treba, da so v EU pokazali veliko skrb za “večjezič-

¹²Robert Phillipson: *If language issues are explosive, how should they best be handled?* 2. Symposium. International Mercator, Europa 2004: pp. 1–8.

nost”, ki mora biti v sodobnem svetu umevna, s številnimi akcijami, predpisi, “strategijami”, z velikimi denarnimi sredstvi za nove prevajalce in tolmače pa tudi tako, da so ustanovili posebno “ministrstvo za večjezičnost” pri Evropski komisiji, ki ga je prevzel gospod Leonard Orban. Ob predstavitvi pred Evropskim parlamentom je pojasnil svoje načrte za krepitev večjezičnosti in mnogojezičnosti. Povedal je, da bodo okrepli prevajanje in tolmačenje, toda z eno samo besedo ni omenil kake možnosti, da bi jezikovne probleme v EU lahko reševali tudi s kakim pomožnim, mednarodnim načrtovanim jezikom, kot je npr. esperanto ali kaj drugega, čeprav je bilo takih predlogov v zadnjih letih na tisoče.¹³

Mnoge študije in stoletna praksa pri uporabi esperanta na vseh področjih življenja potrjujejo, da ta jezik ne ogroža večjezičnosti, nacionalnih kultur, izročil in vrednot, zlasti pa ne nacionalnih jezikov in nacionalne identitete, temveč jih ohranja in varuje pred pritiski, dominacijo in izkoriščanjem s strani velikih jezikov. Okrepi in razvija pa lahko mnoge lastnosti, vrednote, sposobnosti, ki so potrebne državljanu Evrope in sveta. Ravno esperanto lahko razvija pripadnost evropski družbi, saj omogoča enakopravno, sproščeno, demokratično sporazumevanje in sodelovanje, ohranja pa enotnost v različnosti, kar je pogoj za življenje in preživetje vsake skupnosti.¹⁴

Esperanto in Slovenci

Kako smo pri nas izpred prve vojne vse do danes sprejemali esperanto in tuje jezike, je dolga zgodba, ki se ji je treba za sedaj izogniti. Ena redkih izjem med pedagogi, razen številnih učiteljev, je bil prof. Rudolf Rakuša (1893–1970), ki je že leta 1925 predlagal uvedbo

¹³Anhörungen im europäischen Parlament. Antworten auf Fragen an das designierte Kommissionsmitglied, 2007.

¹⁴Ulrich Matthias: Esperanto – eine Chance für Europa. Wie wir Sprachbarrieren abbauen, uns gleichberechtigt verstandigen und die kulturelle Vielfalt bewahren können. <http://www.u-matthias.de/>, S. 1–21).

esperanta v šole. To misel je ponovil leta 1951 v predavanju, ki je še danes veljavno.¹⁵ Veliko je bilo narejenega od konca druge vojne do naše tranzicije, potem pa so esperanto popolnoma zanemarili, zlasti v osnovnih in srednjih šolah. V najnovejšem času, ko se je dogajalo vse, kar smo omenili o EU in politiki večjezičnosti, pri nas nismo govorili in pisali o esperantu, popolno pozornost smo posvetili tujim jezikom zlasti angleščini. Uradna, akademska ali podobna pedagogika se pri nas z esperantom ni ukvarjala, vendar so svoj čas sodelovali številni učitelji, ki so vzgojili lepo število esperantistov, ki so sedaj utihnili.

Podobno kot v ustanovah EU, tudi pri nas razni razumniki, ki delujejo v tej organizaciji kot prevajalci, uradniki, poslanci, komisarji ali kaj podobnega, kažejo popolnoma podoben odpor do esperanta. Tudi v naših šolskih vrhovih nismo opazili kakšnega zanimanja za ta jezik, ne prej, ne sedaj. Tudi v krogih naših slavistov in slovenistov in seveda učiteljev tujih jezikov, ni bilo opaziti koga, ki bi kaj povedal o tej problematiki. Zadnja leta je bilo kar nekaj posvetov o pouku slovenščine, zlasti o njeni usodi ob našem vstopu v EU in v novem stoletju in podobno. Esperanta in njegovega sobivanja s slovenščino ter njegove morebitne pomoči pri ohranjanju slovenščine v glavnem niso omenjali.¹⁶ Tudi v "Nacionalnem programu za jezikovno politiko" je esperanto omenjan med tujimi jeziki le kot možnost: "Uravnoteženje razmerij med tujimi jeziki kot šolskimi predmeti (nabor, globina obravnave). Nalogi: Zmanjšanje samoumevnosti angleščine kot prvega/edinega tujega jezika v javnem šolstvu, premislek o esperantu. Nosilec MŠŠ, Rok 2010, Proračun : ne". To je vse o esperantu v naših dokumentih o jezikovni politiki.

Popolno odklonitev esperanta pa je izrazil, kar je razumljivo, glavni direktor "Direktorata za tolmačenje", Marko Benedetti, ki je izjavil: "Ne vem, ali bi bilo ustrezneje uporabljati umeten jezik, ki bi bil vsem tuj, na primer esperanto. Za lepo in modro izražanje v esperantu ni

¹⁵Rudolf Rakuša: Esperanto, važen kulturni faktor, Ljudska prosveta Slovenije, Lj. 1951(32).

¹⁶Jezik za danes in jutri, Zbornik referatov, Lj. 1998. in Materni jezik na pragu 21. stol. Portorož, 1999. itd.

kulturnih in zgodovinskih podlag “. Povedal je tudi, da bodo razvijali prevajalstvo. Menimo, da komentar ni potreben. Tomaž Longyka, ki je v Književnih listih objavil kar 10 nadaljevanj, na koncu ni zahteval esperanta kot rednega učnega predmeta, čeprav prav sedaj pri nas govorijo o uvajanju drugega obveznega tujega jezika. Skratka, naše okolje, podobno kot evropsko, ni naklonjeno esperantu.

Glede na to, kako odklonilno je naše okolje do esperanta, bi bilo zanimivo vedeti, kaj mu očitajo. Vprašanje je torej, ali bi uvedba esperanta kot drugega tujega jezika v osnovne šole kakorkoli ogrožala našo nacionalno identiteto, kulturo, slovenske vrednote, tradicije, zlasti pa slovenski jezik in ali bi bila ogrožena pouk in učenje tujih jezikov. Esperanto vseh teh zgodovinskih in kulturnih pridobitev ne ogroža, temveč jih ohranja pred poplavo angleščine. Proti temu se danes borijo Nemci, Italijani, Francozi, da ne govorimo o manjših narodih, zato predlagajo kot preventivo poleg materinščine uvedbo rednega pouka esperanta v osnovne šole kot prvega, temeljnega tujega jezika, na katerem bi potem gradili znanje drugih tujih jezikov. Najprej naj bi se otroci učili materinščine, sledil bi pouk esperanta, ki bi se lahko poljubno nadaljeval do raznih stopenj, potem pa bi pa bi se učili še kak tuj jezik ali več jezikov. To je vsa skrivnost predlogov, ki so že stari več kot sto let. Nikoli jih niso mogli uresničiti, ker so bili odpori s strani tistih, ki bi bili potem prikrajšani, to je države in ljudje držav, ki na račun prednosti, ki jim jih daje jezik, lahko izkoriščajo vse narode in naše skupne mednarodne ustanove in organizacije. Za temi odpori so vedno stale nacionalne in mednarodne elite, ki si tudi in predvsem z jezikovno politiko trajno ohranjajo položaje.

Kaj bi odločitev za redni pouk esperanta kot prvega tujega jezika pomenila za Slovenijo in za Slovence, je vprašanje, ki zahteva poglede nazaj, naprej, levo in desno, navzdol in navzgor. Dokler tisti, ki lahko odločajo, tega ne bodo zmožni, ni pričakovati smotrne odločitve razen, če bi ljudje tak pouk izrecno zahtevali. Toda to je skoraj nemogoče, saj je esperanto tabu, zato ga ne najdemo v šolah, v knjižnicah, knjigarnah, na radiju in TV programih, k sreči je močno prisoten na internetu, saj ga tam ne more nihče zamolčati ali pre-

povedati. Raziskava med srednješolci je pokazala, da kljub temu, da uporabljajo internet, esperanto slabo poznajo, izrazili pa so željo, da bi ga spoznali. Torej je dolžnost učiteljev, da jim ga približamo, da bi se potem lahko sami učili in razumeli našo jezikovno politiko in dogajanja v EU.

Če bi esperantu namenili stotinko skrbi, sredstev, časa, pozornosti javnosti, šolskih oblasti, šol, univerz, jezikovnih šol, založb, podjetij in ustanov, pedagogov, znanstvenikov, kulturnikov, politikov, gospodarstvenikov turističnih in drugih organizacij, kot je posvečamo tujim jezikom, bi imeli dobre učbenike tega jezika, slovarje, revije, časopise, radijske in TV oddaje, obsežne in bogate knjižnice esperantske in v esperanto prevedene literature. Naši ljudje, zlasti pa učenci in dijaki bi znali jezik, ki resnično deluje in zbližuje, imeli bi stike s številnimi deželami in vrstniki, imeli bi več možnosti potovanja in bi na nevsiljiv način predstavljali našo malo deželo v svetu, naredili bi jo vidno na zemljevidu sveta. Zaradi takega pionirskega koraka bi nedvomno bili deležni simpatij in tudi pomoči pri tem revolucionarnem dejanju. Sčasoma pa bi dobili tudi posnemovalce, najprej pri sosedih, majhnih državah in narodih, pozneje pa tudi velikih.

Literatura

- Isaj Dratwer: Pri internacia lingvo dum jarcentoj; Tel Aviv, 1977; Izbrane izjave, skupaj jih je sicer okrog tisoč (op.urednika).
- Vinko Ošlak: Jezik v Bibliji; predavanja v Slovenj Gradcu, december 2020.
- Alenka Divjak: Esperanto med materinščino in tujimi jeziki; nekaj vidikov jezikovne identitete; Celoten referat v Prosvetnem delavcu, 2000).
- Splošna deklaracija o človekovih pravicah; Generalna skupščina OZN, 1948.
- Resoluciji o esperantu; Generalna konferenca UNESCO leta 1954 in 1985.
- Mc Braydova komisija, zaključki; UNESCO, Beograd 1982.
- Umberto Eco: Iskanje popolnega jezika; Pisa, 1994.

Naslov: O mednarodnem jeziku skozi stoletja

Urednik: Janez Zadavec

Lektoriranje: Vinko Ošlak

Prelom: Mario Vetrih

Založnik: Esperantsko društvo Maribor

Izdajatelj: Esperantsko društvo Maribor

info@esperanto-maribor.si

<http://esperanto-maribor.si>

Maribor

2021

